

TÜRKİYE'DE CERRAHİ ve RADYOLOJİ
ALANLARININ TANINMIŞ İSMİ
İLK TÜRKÇE BEYİN CERRAHİSİ KİTABININ
YAZARI ATATÜRK'ÜN HEKİMİ

ORD. PROF. DR.
MİM KEMAL
ÖKE (1884-1955)

Bilge Çınar, Dr. Gaye Şahinbaş Erginöz
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü

Hayatı boyunca her zaman daha iyisini yapmak isteyen, yeniliklere açık ve disiplinli bir bilim adamı olan Prof. Dr. Mim Kemal Öke, sivil ve askeri çok sayıda cerrahin yetişmesine katkıda bulunmuş, binlerce öğrenci yetiştirmiş ve on binlerce ameliyat yaparak hastalarına şifa vermiş başarılı bir Türk hekimidir. Genel cerrahi ve radyoloji sahalarnın yanı sıra, nöroşirurji

alanında da bilim literatürünü takip ederek, bilgi ve deneyimlerini arttırmış, uluslararası kongrelere katılmış, Türkçe ve yabancı dillerde yayınlar yapmıştır. Savaşlarda edindiği tecrübeler doğrultusunda cerrahi uygulamaları başarıyla gerçekleştirmiş bir harp hekimi olan Öke'nin, aynı zamanda Atatürk'ün güvendiği bir hekim olduğu da bilinmektedir. →

1884 İstanbul'da dünyaya geldi. Haydarpaşa Askeri Hastanesi Cerrah Okulundan mezun olduktan sonra ticarete yönelen Ali Efendi'nin oğludur. Nazmi (Dr. Nazmi Öke) adında bir erkek kardeşi bulunmaktadır. İlkokulu Samsun'da, ortaokulu İstanbul'da Toptaşı Askeri Rüştiyesi'nde ve liseyi Kuleli Askeri Tıbbiye İdadisi'nde tamamladı. Yüksek öğrenimine Askeri Tıbbiye'de devam etti ve 1910 yılında "tabip yüzbaşı" rütbesi ile buradan mezun oldu.

1910-1911 Gülhane Askeri Tıp Okulunun Röntgen ve Cerrahi şubelerinde staj yaptı. Bu dönemde Almanya'dan getirtilen modern röntgen cihazları üzerinde uzman yetiştirmek üzere açılan kurslara devam ettikten sonra, Gümüşsuyu Askeri Hastanesi röntgen mütehassıslığına tayin edildi. Ancak cerrahi alanına karşı duyduğu aşırı ilgi sebebiyle, Gülhane Hastanesi Cerrahi Kliniği şefi Wieting Paşa'nın (Prof. Dr. Julius Wieting, 1868-1922) yanında, cerrahi asistanlığı yapmaya başladı. Gülhane'deki eğitimi sırasında, ders aldığı hocaları arasında yer alan ve ülkemizde modern cerrahinin öncülerinden olan Cemil Paşa'nın [Prof. Dr. Cemil Topuzlu] (1866-1958) Mim Kemal için sarf ettiği "...en istidatlı talebelerimden" sözleri, Mim Kemal Öke'nin cerrahi alanındaki yeteneğini ve yeterliliğini göstermektedir

1911-1913 Trablusgarp Savaşı'nın başlamasıyla, harp cerrahisi hakkında bilgi edinmek üzere, Wieting Paşa'nın da teşvikiyle, "röntgen mütehassısı" olarak Derne cephesine gitti. Savaş bitiminde İstanbul'a döndüğünde Balkan Savaşı'na girilmişti. Bu dönemde önce Gelibolu'ya gönderildi. Sonradan, Harbiye Nezareti müsteşarı Fuat (Alpkartal) Paşa'nın da delaletiyle, Gümüşsuyu Hastanesi'ne "operatör" ve "röntgen mütehassısı" tayin edildi.

1914-1918 Çanakkale muharebeleri sırasında ağır yaralananlara ayrılan 1200 yataklı Gümüşsuyu Hastanesi'nde 3500 yaralının tedavisini üstlendi, röntgen tetkiklerini ve ameliyatlarını başarıyla gerçekleştirdi. Bunu müteakip Beşinci Ordu "Sıhhiye Reis Muavini" ve "Menzil Sertabibi" olarak görevlendirildi. Bu dönemde bulaşıcı hastalıklarla mücadele amacıyla kurulan "Sâri Hastalıklarla Mücadele Teşkilatı"nın başına geçirilerek, orduda baş gösteren salgın hastalıkları başarıyla önledi.

1918 Birinci Dünya Savaşı sonunda, Wieting Paşa'nın ülkemizden ayrılması ile boşalan Gülhane Askeri Tatbikat Mektebi Birinci Hariciye Kliniği muallimliğine getirildi.

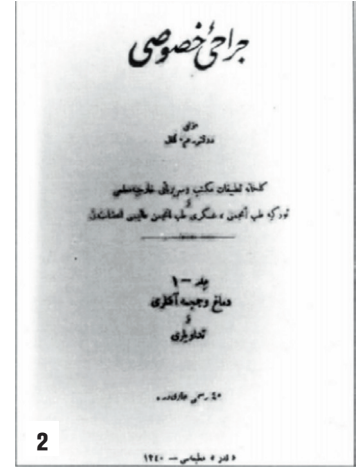
1919 Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla, Ankara'daki Cebeci Merkez Hastanesi'nde operatör olarak çalışmaya başladı.

1

3

2

1. Tabip Albay Mim Kemal Öke
2. Mim Kemal Öke'nin, Dimağ ve Cümcüme Afetleri ve Tedavileri (Kader Matbaası, İstanbul 1340/1924) başlıklı kitabının kapağı. Bu eser, ülkemizde beyin cerrahisi alanında yazılmış ilk Türkçe kitaptır.
3. Mim Kemal Öke'nin vefat haberi, 31 Ocak 1955 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde "Büyük Bir Kayıp: Prof. Mim Kemal Dün Vefat Etti" başlığı altında 1. sayfadan duyurulmuştur.

1922 Sakarya Meydan Muharebesi sırasında, Isparta'da ağır yaralıları için kurulan Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Hastanesi'nin başhekimliğini ve operatörlüğünü yaptı. Savaş sonuna kadar Isparta'da kaldı; yaygın görülen guatr hastalığının tedavisi için Isparta ve çevresinde sağlık seferberliği başlattı, kadın ve çocuk hastalıklarının zamanında müdahaleyle tedavi edilmesini sağladı. Bu başarılı çalışmalarından dolayı kendisine Isparta fahri hemşeriliği verildi.

1923 Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinden sonra eski binasına dönen Gülhane Askeri Tatbikat Mektebi Birinci Hariciye Kliniği Şefliğine "profesör" olarak atandı ve emekli olana kadar bu görevini sürdürdü.

1938 Atatürk'ün, hayatının çeşitli dönemlerinde olduğu gibi, son dönemlerinde de hastalığının tedavisi ile ilgilenen hekimler arasında bulunuyordu. Rahatsızlığının artmasıyla birlikte, ilk iki karın ponksiyonunu (7 Eylül 1938 ve 22 Eylül 1938) gerçekleştirdi. Atatürk'ün vefatından sonra ölüm raporunu imzalayan (müdavi) hekimler arasında yer aldı.

1941 "Tabip Albay" rütbesi ile ordudan ve öğretim üyeliğinden emekli oldu. Ordudan ayrılması dolayısıyla →

16 Mayıs 1941 tarihinde Gülhane Hastanesi'nde kendisi için bir veda töreni düzenlendi.

1941-1946 Emekli olduktan sonra serbest operatör olarak mesleğine İstanbul'da (Şişli Sıhhat Yurdu, Teşvikiye Sağlık Evi) devam etti.

1946-1950 Siyasete atılarak Cumhuriyet Halk Partisinden İstanbul Milletvekili seçildi ve 1950 yılına kadar "Türkiye Büyük Millet Meclisi azası" olarak görev yaptı.

1955 Özellikle savaş yıllarında hasta ve yaralıların radyoterapisi ile yoğun olarak uğraştığı için, parmaklarında radyodermatit gelişti. Tedavi için hasta parmaklarına zaman zaman amputasyon yapıldı. Son operasyondaki anestezi komplikasyonu sonucunda, ani kalp durması sebebiyle, Şişli Sıhhat Yurdu'nda 30 Ocak 1955 Pazar günü, sabah 09.30'da vefat etti. Mezarı Edirnekapı Şehitliği'nde bulunmaktadır.

Bu başarılı cerrahın vefatından sonra, ailesinin yaşadığı semt olan Nişantaşı'ndaki Eytam Caddesi'ne "Mim Kemal Öke Caddesi" adı verildi.

Ailesi

Trablusgarp Savaşı öncesinde Harbiye Nazırı Nazım Paşa'nın kızı Müveddet Hanım ile evlendi ve bu evliliğinden Münife (Sarper), Melih, Necla (Sadıkoğlu) ve Ali adlarında dört çocuğu dünyaya geldi.

Üyesi bulunduğu ve başkanlığını yaptığı bazı dernekler

Etibba ve Muhadenet Cemiyeti, Birinci Mıntıka Etibba Odası, Darüşşafaka Cemiyeti, Türk Hekimleri Dostluk ve Yardım Cemiyeti, Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası.

Bazı yayınları

Cerrahi Umumi, 1913 (Erich Lexer'in 1905 tarihli *Lehrbuch der allgemeinen Chirurgie* kitabının tercümesi); *Kemikte Frengi Tegayyürleri ve Röntgenle Tetkiki*, 1923; *Dimağ ve Cümcüme Afetleri ve Tedavileri*, Kader Matbaası, İstanbul 1924; "Gastrectomie pour tumeur du pylore", *Gazette Medikale d'orient*'te, 1925, s. 1067-1068; "Mal de Pott, traite par l'operation D'albee", *Gazette Medicale d'Orient*, 70, 1925, s. 996; *Mide, İsnaaşer ve Merinin Cerrahi Afetleri ve Tedavileri*, 1926; *Safra Taşları Teşekkül, İhtilat ve Tedavileri*, 1926; *Apandisit*, Becit Basımevi, İstanbul 1933; "Die subseröse Zystektomie und die Versorgung des Ductus Cysticus", *Deutsch. med. Wschr.*, Nr. 39, 1933; *Narkozda Kullanılan Vasıta ve Usullere Bir Bakış*, 1935;

Karın Cerrahisi, Kısım I: Mide, Barsak ve Peritonun Cerrahi Hastalıkları ve Tedavileri, Becit Basımevi, İstanbul 1935; *Şok*, 1935; *Fokal Enfeksiyon*, 1936; *Basedow Hastalığında İodterapi ve Cerrahi Tedavi*, Kader Matbaası, İstanbul 1936; *Kemik Hastalıkları*, 1937; *Diabet ve Şirtürji*, Gülhane 1. Hariciye Kliniği, İstanbul 1939.

KAYNAKLAR

1. Akbay A. Radyoloji ve Mim Kemal Öke. Spinal ve Periferik Sinir Cerrahisi 2005; 28: 26.
2. Akçiçek E. Atatürk'ün Sağlığı, Hastalıkları ve Ölümü, Güven Bilimsel Kitabevi. İzmir 2005.
3. Akkan A. Mim Kemal Öke. Mimar Sinan Dergisi 1982; 86:15-20.
4. Erginsoy A. Bir Büyük Üstadımız Mim Kemal Öke. Mimar Sinan Dergisi 1985; 58: 31-38.
5. Gözcü N. Prof. Dr. M. Kemal Öke (1884-1955). Dirim 1955; XXX: 144-145.
6. Gür SK. Prof. Mim Kemal Öke'nin Ordudan Ayrılması Münasebetiyle Yapılan Merasim. Poliklinik 1941; 96: 400-405.
7. Gürkan Kİ. "Mim Kemal", Cumhuriyet Gazetesi, sayı 10960, 1 Şubat 1955 [Beyazıt Devlet Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu].
8. İzci Y. Gönül E. Gülhane'nin Türk Nöroşirürjisine Katkıları. Türk Nöroşirürji Derneği Bülteni 2009; 23: 90-96.
9. Kocatürk U. Atatürk'ün Hastalığı, Son Günleri ve Ölümü Hakkında Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in Notları. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 1985; 1: 543-553.
10. Naderi S. Bilinen İlk Türkçe Beyin Cerrahisi Kitabı: Dimağ ve Cümcüme Afetleri ve Tedavileri. Türk Nöroşirürji Dergisi 2002; 12: 267-272.
11. Naderi S. Prof. Dr. Mim Kemal Öke (1884-1955) ve Nöroşirürji. Tıp Tarihi Araştırmaları 2003; 11:127-130.
12. Öke MK. Mim Kemal Öke. Ana Britannica 2004; 17: 306.
13. Mim Kemal Öke'nin Aziz Hatirasına, Türk Mason Derneği, Becit Basımevi. 1955.
14. "Büyük Bir Kayıp: Prof. Mim Kemal dün vefat etti", Cumhuriyet Gazetesi, sayı 10959: 1, 6, 31 Ocak 1955 [Beyazıt Devlet Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu].
15. <http://katalog.ibb.gov.tr>, 13 Şubat 2012.